VALTIOVARAINMINISTERIÖ

**Lausunto**

02.02.2016

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

HE 145/2015 vp., *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vuosilomalain, merimiesten vuosilomalain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta.*

## Lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Valtion työmarkkinalaitokselle (VTML) esitetyn lausuntopyynnön johdosta lausutaan seuraavaa.

Ehdotuksen tavoitteena on toisaalta vähentää äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaalta aiheutuvia vuosilomakustannuksia ja toisaalta jakaa sairaudesta ja vuosilomista johtuvia kustannuksia työnantajan ja hänen palveluksessaan olevan kesken.

VTML pitää tavoitteita kannatettavina, mutta toteaa samalla, että koska paremmista ehdoista sopimista ei ole kielletty, edellyttää tavoitteiden toteutuminen valtion sektorilla sitä, että vastaavat muutokset tehdään myös valtion vuosilomia koskevaan virka- ja työehtosopimukseen.

VTML toteaa, että vuosilomalain soveltamisala on yleinen ja sitä sovelletaan sekä valtion virkamiehiin että työntekijöihin. Valtion virkasuhteista henkilöstöä koskee myös lain 33 §:n erityissäännös muita palkansaajia pidemmistä lomista, jonka tausta on vuonna 2005 säädetyn lain soveltamisalan laajentamista edeltävältä ajalta.

Valtion palvelussuhteissa on vakiintuneesti jo ennen vuoden 2005 muutosta ollut sovellettavana myös virka- ja työehtosopimus vuosilomista, joka on tällä erää voimassa 31.1.2017 saakka. Sanottu sopimus sisältää mm. voimassaolevaa lakia vastaavat sopimusmääräykset äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan työssäoloon rinnasteisesta ajasta vuosiloman ansainnassa sekä oikeudesta siirtää vuosilomaa ensimmäisestä työkyvyttömyyspäivästä lukien.

410244 0.2

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 28, 00023 Valtioneuvosto
www.vm.fi

Puh 09 160 01 tai 09 578 11 (vaihde)
Faksi 09 160 33123
valtiovarainministerio@vm.fi
Y-tunnus 0245439-9

**Vuosiloman karttuman rajoittaminen**

Valtion vuosilomasopimuksessa on määräys siitä, että äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaata varten myönnetyn virkavapauden tai työstävapautuksen aika on loman ansainnassa virassa- ja työssäolon veroista aikaa siltä osin kuin siltä on suoritettu palkkausta tai sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa. Säännöksen muotoilu poikkeaa jossain määrin vuosilomalain vastaavasta määräyksestä, mutta on nyt kyseessä olevan loman ansainnan osalta samansisältöinen.

Hallituksen esityksen tavoitteen toteutuminen tältä osin edellyttää sanotun sopimusmääräyksen muuttamista. Sopimus on voimassa 31.1.2017 saakka, johon asti asianomainen määräys on joka tapauksessa noudatettavana. Jos sanottua sopimusta ei muuteta, työnantajan perhevapaista johtuvat vuosilomakustannukset eivät alene ja siltä osin kuin sairausvakuutuslain muutoksen myötä työnantajalle maksettavia korvauksia leikataan, lisääntyvät työnantajakohtaiset kustannukset vastaavasti.

Tällä hetkellä valtion työpaikoilla lapsen syntymään liittyvien vapaiden pitäminen jakaantuu epätasaisesti vanhempien välillä siten, että äidit pitävät käytännössä myös pääosan vanhempainvapaista. Vapaiden käyttö perustuu vanhempien omiin valintoihin, mutta epätasaisen jakautumisen tasaamiseen on eri yhteyksissä pohdittu ratkaisuja. Hallituksen esityksen mukaiset muutokset vuosiloman ansaintaan voivat edistää vanhempien halukkuutta jakaa vanhempainvapaata nykyistä tasaisemmin, millä voidaan ennakoida olevan sanottujen tasa-arvotavoitteiden kannalta myönteisiä vaikutuksia.

**Omavastuu vuosilomalla sairastumisesta**

Vuoden 2013 vuosilomalain muutoksella (L 276/2013) voimaan tullut oikeus siirtää vuosilomaa ensimmäisestä sairauspäivästä lukien on viety sellaisenaan myös valtion vuosilomia koskevaan virka- ja työehtosopimukseen. Työtuomioistuin on katsonut, että vuosilomalaissa tarkoitettu pakottava oikeus siirtää lomapäiviä koskee kaikilta osin myös valtion pitkiä lomia, joista on määräykset vuosilomalain 33 §:ssä. Nämä lomat ovat pisimmillään valtion vuosilomasopimuksen mukaisesti 38 lomapäivää, mikä vastaa kalenteriaikana seitsemää viikkoa ja kolmea päivää. Lain 33 §:ssä säädeltyjä lomia on tässä suhteessa siis pidetty myös ”lakisääteisinä” lomina.

Sairauspäiväkarenssin palauttaminen valtion työpaikoilla edellyttää sanotun muutoksen sisällyttämistä takaisin valtion virka- ja työehtosopimukseen. Oikeus siirtää vuosilomia ensimmäisestä sairauspäivästä lukien on joka tapauksessa voimassa 31.1.2017 saakka, eli nykyisen virka- ja työehtosopimuksen voimassaolon ajan. Jos sopimusta ei muuteta, ei hallituksen esityksen tavoite sairaudesta ja vuosilomista aiheutuvien kustannusten jakamisesta toteudu.

VTML kannattaa sääntelyn muuttamista siten, että oikeutta lomapäivien siirtämiseen työkyvyttömyyden johdosta rajataan. VTML toteaa kuitenkin, että sairauspäiväkarenssin laskeminen ehdotetussa muodossaan on jossain määrin hallinnollisesti hankala johtuen siitä, että lomia tarkastellaan lomavuosikohtaisesti riippumatta siitä, milloin niitä pidetään. Se voi olla myös käytännössä vaikeatajuinen erityisesti tilanteessa, jossa lomia on siirretty tai säästetty ja eri lomavuosien lomia yhdistellään pitoajankohtana. Muotoilu on kuitenkin johdonmukainen vuosilomalain systematiikan kanssa ja logiikaltaan tuttu ennen vuoden 2013 muutosta ja siinä mielessä hyväksyttävissä. Euroopan unionin työaikadirektiivin edellyttämä neljän viikon vuotuinen vuosiloma voisi kuitenkin tulla turvatuksi myös toisenlaisella säännöksellä, joka olisi yksinkertaisempi soveltaa, mutta tämä saattaisi edellyttää vuosilomalain laajempaa tarkastelua.

VTML kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotettu muotoilu turvaa paitsi neljän viikon, myös yli viiden viikon lomaa, koska siirto-oikeus säilyy karenssin ylittävältä ajalta. Tällaisia yli viiden viikon lomia on noudatettavana valtion palvelussuhteissa lain 33 §:n ja valtion vuosilomasopimuksen nojalla.

Siirto-oikeuden hallinnollisten vaikutusten osalta VTML toteaa myös, että vuosiloman siirtäminen työkyvyttömyyden johdosta on yksittäistapauksissa tuottanut hallinnollisia hankaluuksia työnantajalle erityisesti sen joutuessa arvioimaan tilannetta silloin, kun virkamies tai työntekijä on sairastunut viettäessään lomaa ulkomailla. Tällaisia tapauksia on tullut VTML:n tietoon enenevässä määrin sen jälkeen, kun vuosiloman aikainen sairauslomakarenssi poistettiin vuoden 2013 lakimuutoksella.

Neuvotteleva virkamies Joanna Autiovuori